

B O G A N M E L D E L S E R

R. F. Harrod: The Life of John Maynard Keynes. Macmillan, London 1951. 656 sider. Pris: 25 sh.

Dette er en biografi af John Maynard Keynes, Fellow of King's College, Cambridge. økonom, spekulant, publicist, finansmand, nævnen, økonomisk ekspert for sit land under to verdenskrige.

Keynes var født i 1883, og Mr. Harrod giver os en udførlig beretning om hans livslob til hans død i 1946. Vi ser, hvordan Maynard vokser op i Cambridge, og vi følger ham til Eton og tilbage til fødebyens universitet. Vi får at vide, hvordan Keynes ad bugtede veje, efter eksamen i matematik, nogle forelæsninger hos Marshall, adgangseksamen til civil service, ansættelse i India Office, studium af sandsynlighedsteori, i 1908 havnede på et tilfældigvis ledigt lektorat i nationaløkonomi i Cambridge. Vi finder ham under den første verdenskrig i finansministeriet som en godt trediveårig øverste leder af Englands internationale lånetransaktioner og valutaforhold. Og efter krigens ophør som finansministeriets repræsentant i Versailles, indtil han i protest mod fredsforslagets økonomiske betingelser frasagde sig sin stilling og skrev den bog om fredens økonomiske følger, der straks gjorde hans navn kendt verden over.

Vi får derefter berettet om Keynes' mangesidede virksomhed i mellemkrigsårene. I denne periode skrev han de værker, der blev diskussionseerne for alverdens økonomer. I en lang række artikler, taler og pjecer, oftest stærkt kritiske over for regeringernes handlemåde og almindeligt anerkendte synspunkter, tog han desuden livligt del i debatten om den økonomiske politik. Hans aktuelle artikler fremkom navnlig i Manchester Guardian og i det liberale tidsskrift The Nation, i hvis ledelse han tog aktivt del. Keynes var redaktør af Economic Journal, og han var bursar for King's College, hvis finanser kom ind i en hidtil ukendt blomstringsperiode, takket være Key-

nes' uortodokse investeringsprincipper. Han holdt endelig også forelæsninger i Cambridge, men dog kun i temmelig begrænset omfang.

Mere end halvdelen af tiden tilbragte han i London, hvor han bevægede sig i vidt forskellige cirkler. I City var han formand for et stort forsikringsselskab og medlem af bestyrelsen for et andet. Selv grundlagde han en formue ved terminsspekulation i fremmed valuta og på varebørserne, og han forøgede den til endnu mere anselige dimensioner ved heldige indkøb af aktier, bl. a. amerikanske public utilities. (En stor del af pengene blev testamenteret til King's College). I mellemkrigsårene kunne man vel også engang imellem træffe Keynes i Whitehall, f. eks. som medlem af Macmillan Committee, men han var dog i denne periode som helhed outsider, kætter og kritiker.

Når dagens arbejde var gjort, samledes Keynes i Bloomsbury med en kreds af venner, der bl. a. omfattede forfatterne Lytton Strachey og Virginia Woolf, kunstkritikeren Roger Fry og malerne Duncan Grant og Vanessa Bell, et selskab hvor samtalerne var et utrætteligt intellektuelt ping-pong og banaliteter den overste dødsynd. Eller man havde begivet sig i teatret for at beundre en af Diaghilevs eller Massias balletter. I 1925 blev Keynes gift med ballerinaen Lydia Lopokova, og det varede ikke længe, før hans organisationstalent og økonomiske indsigt også kom forskellige balletselskaber til gode. Senere byggede han for egen regning et teater i Cambridge og forærede det nogle år efter til byen og universitetet. På den tid havde han også taget en gård i Tilton i forpagtning og fordybede sig lejlighedsvis i diskussion med sin bestyrer om landbrugets driftsproblemer. Når dagens børsliste var gennemgået, kom turen til antikvarboghandlernes kataloger. Livet igennem samlede Keynes på gamle, sjældne bøger (filosofi og elisabethansk skønlitteratur), og det må understreges, at han læste bøgerne. Også ma-

B O G A N M E L D E L S E R

R. F. Harrod: The Life of John Maynard Keynes. Macmillan, London 1951. 656 sider. Pris: 25 sh.

Dette er en biografi af John Maynard Keynes, Fellow of King's College, Cambridge, økonom, spekulant, publicist, finansmand, nævnen, økonomisk ekspert for sit land under to verdenskrige.

Keynes var født i 1883, og Mr. Harrod giver os en udførlig beretning om hans livslob til hans død i 1946. Vi ser, hvordan Maynard vokser op i Cambridge, og vi følger ham til Eton og tilbage til fødebyens universitet. Vi får at vide, hvordan Keynes ad bugtede veje, efter eksamen i matematik, nogle forelæsninger hos Marshall, adgangseksamen til civil service, ansættelse i India Office, studium af sandsynlighedsteori, i 1908 havnede på et tilfældigvis ledigt lektorat i nationaløkonomi i Cambridge. Vi finder ham under den første verdenskrig i finansministeriet som en godt trediveårig øverste leder af Englands internationale lånetransaktioner og valutaforhold. Og efter krigens ophør som finansministeriets repræsentant i Versailles, indtil han i protest mod fredsforslagets økonomiske betingelser frasagde sig sin stilling og skrev den bog om fredens økonomiske følger, der straks gjorde hans navn kendt verden over.

Vi får derefter berettet om Keynes' mangesidede virksomhed i mellemkrigsårene. I denne periode skrev han de værker, der blev diskussionseerne for alverdens økonomer. I en lang række artikler, taler og pjecer, oftest stærkt kritiske over for regeringernes handlemåde og almindeligt anerkendte synspunkter, tog han desuden livligt del i debatten om den økonomiske politik. Hans aktuelle artikler fremkom navnlig i Manchester Guardian og i det liberale tidsskrift The Nation, i hvis ledelse han tog aktivt del. Keynes var redaktør af Economic Journal, og han var bursar for King's College, hvis finanser kom ind i en hidtil ukendt blomstringsperiode, takket være Key-

nes' uortodokse investeringsprincipper. Han holdt endelig også forelæsninger i Cambridge, men dog kun i temmelig begrænset omfang.

Mere end halvdelen af tiden tilbragte han i London, hvor han bevægede sig i vidt forskellige cirkler. I City var han formand for et stort forsikringsselskab og medlem af bestyrelsen for et andet. Selv grundlagde han en formue ved terminsspekulation i fremmed valuta og på vareborserne, og han forøgede den til endnu mere anselige dimensioner ved heldige indkøb af aktier, bl. a. amerikanske public utilities. (En stor del af pengene blev testamenteret til King's College). I mellemkrigsårene kunne man vel også engang imellem træffe Keynes i Whitehall, f. eks. som medlem af Macmillan Committee, men han var dog i denne periode som helhed outsider, kætter og kritiker.

Når dagens arbejde var gjort, samledes Keynes i Bloomsbury med en kreds af venner, der bl. a. omfattede forfatterne Lytton Strachey og Virginia Woolf, kunstkritikeren Roger Fry og malerne Duncan Grant og Vanessa Bell, et selskab hvor samtalerne var et utrætteligt intellektuelt ping-pong og banaliteter den overste dødssynd. Eller man havde begivet sig i teatret for at beundre en af Diaghilevs eller Massiaes balletter. I 1925 blev Keynes gift med ballerinaen Lydia Lopokova, og det varede ikke længe, før hans organisationstalent og økonomiske indsigt også kom forskellige balletselskaber til gode. Senere byggede han for egen regning et teater i Cambridge og forærede det nogle år efter til byen og universitetet. På den tid havde han også taget en gård i Tilton i forpagtning og fordybede sig lejlighedsvis i diskussion med sin bestyrer om landbrugets driftsproblemer. Når dagens børsliste var gennemgået, kom turen til antikvarboghandlernes kataloger. Livet igennem samlede Keynes på gamle, sjældne bøger (filosofi og elisabethansk skønlitteratur), og det må understreges, at han læste bøgerne. Også ma-

lerkunsten interesserede ham, og han erhvervede efterhånden en smuk malerisamling.

Under den anden verdenskrig blev Keynes rådgiver for finansministeriet, medlem af bestyrelsen for Bank of England, baron og medlem af Overhuset. Han rykkede altså nu selv ind i nogle af institutioner, hvis synspunkter og politik han i mellemkrigsårene havde kritiseret så hårdt. Som Austin Robinson udtrykte det i en nekrolog i *Economic Journal* 1947: Cassandra forvandlede til det dødfiske orakel. Skont Keynes fra 1937 led af en alvorlig hjertesygdom, ovede han også under den anden verdenskrig og i det første efterkrigsår en meget betydelig indsats, især som rejssende finansiel ambassadør til U.S.A. Han udarbejdede sin storslåede plan om en international clearingunion, han var leder af den engelske delegation ved Bretton Woods-forhandlingerne i 1944, der resulterede i oprettelsen af den internationale valutafond og den internationale bank, og han førte i 1945 forhandlingerne om Lend-Lease-programmets afvikling og det store amerikanske lån til England. —

Det er der altså sammen i Mr. Harrods bog, og alligevel er det, som om det ikke rigtig samler sig til en helhed, opbygget efter faste linjer. Fremstillingen er ordnet strengt kronologisk. Man finder derfor i kapitlet »Return to the Gold Standard» omtalt Keynes' bryllup med Lopokova, og kapitlet »The General Theory» handler delvis om hans virksomhed som teaterdirektør i Cambridge, hans sygdom og hans bogsamling. Og så har Mr. Harrod hobet detaille oven på detaille, indtil der er blevet over 600 sider ialt. Der er gjort nøje rede for alle Keynes' ferier, og engang omkring århundredskiftet hentede han en hat, som var blæst af hovedet på en ung, kviadelig krøbling. Jo, Keynes, der i diskussionen med fagfæller kunne være så grov og arrogant, var på bunden a gentle soul.

Der er ikke gjort forsøg på nogen dyberegående vurdering af Keynes' videnskabelige livsværk eller af den indflydelse, han udøvede på samtidens tankestrømninger og økonomiske politik. Tiden er vel heller ikke endnu moden til at fælde nogen afgørende dom i disse spørgsmål. Bogen er en levedsskildring. Den

del, der er lykkedes bedst, er nok beskrivelsen af det milieu, Keynes voksede op i, skildringen af de kredse, han senere færdedes i, og omtalen af ungdomsårene og de tanker, der optog ham og påvirkede ham i dette betydningsfulde livsafsnit.

Keynes' fader var lektor i logik og nationaløkonomi ved universitetet i Cambridge. Moderen tog aktivt del i forskelligt socialt velfærdsarbejde. Keynes voksede altså op i et seavictoriansk universitetsby-milieu. Cambridge var, skriver Mr. Harrod, »the home of ancient traditions», men på samme tid »a progressive place», selv om der var »certain strict rules and conventions which must not be violated. . . . Cambridge was an important constituent of England. She trained a large proportion of those destined to guide public opinion and to execute policy Reform, in the larger, as the smaller, sphere, was to be achieved primarily and principally by the discussion of intelligent people. In all vital matters their view would prevail. Public opinion would be wisely guided. The existing stability, the need none the less for caution in advance, and the certainty that advances on a cumulative scale would be achieved, were taken for granted.»

Mr. Harrod mener, at »the life-work of Keynes will be seen, in part, as an expression of this Cambridge civilisation, both in its stability and self-confidence and in its progressiveness». Keynes hørte ganske vist til det slægtled, der gjorde op med victorianismen. Ikke før intet finder vi ham i hans studenterår i selskab med Lytton Strachey og andre unge rebeller, som bl. a. ivrigt diskuterede den af filosofen G. E. Moore hævdede påstand, at det gode ikke lader sig objektivt definere, men kun kan indses ad intuitiv vej, en teori, der i Cambridge blev opfattet som en anvisning på at tage alting op til ny vurdering. Også i sin videnskab blev Keynes jo en billedstormer og han tog til orde for en politik, der fik mange til at betragte ham som »a mischievous radical». Men han havde oplevet at se, hvordan der på faretruende vis blev rokket ved stabiliteten i det samfund, han var opvokset i, og hans mål var at få gennemført de tilpasninger, der var nødvendige for, at de bedste elementer i den

gamle kultur kunne blive bevaret under de nye vilkår.

Har Mr. Harrod således skilt sig ganske godt fra den opgave at skildre Keynes' milieu og baggrund, kan det ikke nægtes, at man er noget mindre tilfreds med den måde, hvorpå han har røgtet et andet af sine naturlige hverv: at fortælle om, hvordan Keynes virkede på sine samtidige, at give os et billede af hans personlighed. Mange havde jo allerede før Keynes' død ikke blot læst hans skrifter, men også ad forskellige veje hørt om hans mange andre gøremål. Når man åbner en *Life of Keynes*, håber man derfor at finde et virkeligt portræt af denne mærkelige mand med de mange og store talenter, økonomen, hvis skrifter man frem for nogen andens har læst og diskuteret i den sidste menneskealder, pamflettisten, der gjorde sine meninger til en bevægelse, hvis tilhængere undertiden betragtede sig selv som frelste og anderledes tænkende som vantro, teoretikeren, der også beherskede den finansielle praksis og med lige stor iver kastede sig over abstrakte ræsonnementer og administrative detaljer, manden, der livet igennem bevægede sig i de højeste cirkler i videnskabens, politikens, finansernes, administrationens og kunstens verdener, den stimulerende forelæser, den skarpe debattør, mesteren i overtalelsens kunst — og i samtalen, om så vidt forskellige emner som filosofi, ballet, malerkunst og politik.

Harrod giver ganske gode portrætskitser af nogle af bipersonerne, især fra Bloomsbury-kredsen, men når man vender sig mod bogens hovedperson, synes man undertiden kun at se ham i skyggeagtige omrids. Det skorter ikke Harrod på beundring for sin helt. Han har meget svært ved overhovedet at se nogen mangel ved Keynes, skønt han samvittighedsfuldt refererer, at andre gjorde det og navnlig beskyldte Keynes for ubestændighed. Harrod mener ikke, at Keynes helt kan sidestilles med Adam Smith og Ricardo som økonom, men når man tager hans øvrige talenter i betragtning, kommer Harrod — ved en ikke nærmere angiven beregning — til, at Keynes måske alligevel var den største. Han indlader sig endog på spekulationer over, hvorvidt den anden verdenskrig kunne være blevet undgået, hvis Keynes var blevet nr. 1 i stedet for nr. 2

ved civil service eksamen i 1906 og derfor var blevet ansat i finansministeriet i stedet for India Office. Den læser, der ikke personligt har oplevet Keynes, har svært ved at lade sig henrive til en lignende begejstring, og man får heller ikke rigtig af bogen indtryk af den personlighedens trolddomskraft, der åbenbart kunne tvinge Keynes' omgivelser til betingelsesløs kapitulation.

Måske fremtræder skildringen af bogens hovedperson netop noget bleg på baggrund af de talrige højstemte lovprisninger. Muligvis har Mr. Harrod ret, når han i forordet siger: *No words can recapture the living essence.* (Bogen om Birck kan vel heller ikke give unge læsere et lige så levende indtryk af Bircks personlighed, som det, der bevares af dem, der kendte ham i levende live). Kanhænde man også stiller for store krav til Harrod. Når han skal skrive en Keynes-biografi, er han stillet på lignende måde som en ung skuespiller, der skal overtage en rolle, som har hørt til en ældre mesters beundrede repertoire. Til sammenligning melder sig uvilkårligt *Essays in Biography*, blandt hvis forfatters mange talenter også var det, at han i blændende stil kunne fremtrylle et billede af en fremstående personlighed, ikke ved at blade i et fotografialbum, men ved at give en malers portræt.

H. Winding Pedersen.

Erling Petersen: Keynes-læren og dens betydning for den aktuelle økonomiske politik. Næringsøkonomisk forskningsinstituttets skriftsserie nr. 3. Oslo 1948. 117 sider. Pris 5,00 n. kr.

Såfremt anmelderen ikke finder den anmeldte bog ubetinget god eller ubetinget dårlig, løber han meget let den risiko, at anmeldelsen får slagside. Den negative kritik kommer til at dominere, fordi den til stadighed må begrundes nøje.

Hvad Erling Petersens bog om Keynes-læren og dens betydning for den økonomiske politik angår, synes man at kunne undslippe denne knibe ved at anmelde den i to dele. Bogens første del (s. 3—73) er en god og instruktiv fremstilling af hovedtrækkene i Keynes' »General Theory«. Anden del (s.